

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/27863>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-25 and may be subject to change.

berg in het gezelschap van Johan Herman Wessel en Christian Braunman Tullin. In het Deens-Noorse tweelingrijk was er slechts één universiteit, die van Kopenhagen. Daar moesten ook de jonge Noren heen. Holberg bleef er zijn hele leven als hoogleraar. Wessel was een studiosus aeternitatis en stichtte er *Det Norske selskab*, een sociëteit voor Noorse studenten. Deze is later naar Oslo overgeplaatst als sociëteit voor het intellectuele Oslo op de...Wessels Plass! Tullin verbleef daarentegen maar drie jaar in Kopenhagen als student en verbleef de rest van zijn leven als officieel ambtenaar in Noorwegen. In Noorwegen spreekt men van de Deens-Noorse „felles-litteratur” — gemeenschappelijke literatuur vanwege de gemeenschappelijke taal —, maar de dichters en schrijvers zijn alleen maar Deens of Noors. Een te gemakkelijke en volksrechterlijk gezien nauwelijks houdbare uitspraak is dat Noorwegen ‘een deel’ van het Deense rijk was (p.53). Het ging om een personele unie, in een verdrag van 1450 bevestigd. Ieder rijk had zijn eigen rechtspraak en de vorsten noemden zich koningen van Denemarken en Noorwegen. De Noren trokken hieruit de consequenties toen na de napoleontische oorlogen volgens het verdrag van Kiel in januari 1814 Denemarken Noorwegen aan Zweden moest afstaan en dat weigerde te erkennen. Men organiseerde een rijksvergadering die een grondwet samenstelde, welke nu nog van kracht is, en Noorwegen onafhankelijk verklaarde. Later kwam het tot een compromis met Zweden — de Zweedse vorst zou ook koning van Noorwegen zijn — mét behoud van de eigen Noorse grondwet, parlement en regering. De Zweedse koning moest in 1905 abdiceren toen hij zich niet naar de Noorse grondwet wilde richten. Voor buitenlanders zijn zulke kleine geschiedenislessen helaas nog altijd nodig.

Ik besluit. De studie van Grit is een goed boek waaruit men veel kan leren, maar het nodigt ook uit tot verdere studie om de hiaten, waarvan ik er enkele heb vermeld, aan te vullen. Grit zelf lijkt mij de geschikte persoon om de titel van zijn boek in de toekomst écht waar te maken.

K. LANGVIK-JOHANNESSEN (Oslo)

C. de Petris (ed.), *Yeats oggi, Studi e ricerche*. Terza università degli studi di Roma, Dipartimento di letterature comparate, Roma 1993.

Yeats oggi („Yeats vandaag”) is een bundeling van deels in het Engels en deels in het Italiaans opgestelde bijdragen aan een symposium dat ter gelegenheid van de Vijftigste Verjaardag van het overlijden van William Butler Yeats, in 1989 aan de Universiteit van Rome („La Sapienza”) plaats had. De bundel is comparatistisch georiënteerd en plaatst zich in het verlengde van de in het zelfde jaar reeds verschenen congresbundel *Yeats the European* onder redactie van A.N. Jeffares. Naast een retrospectieve stellingname van Giorgio Melchiori tot zijn bekende boek over Yeats uit 1961, *The Whole Mystery of Art*, en een aantal studies over Yeats en de literaire kritiek (door Seamus Deane en Elémire Zolla), over de relatie tussen Yeats en diens oudere en jongere Ierse tijdgenoten Synge en Joyce (door Enrica Cagnacci en Franca Ruggeri), gaat de aandacht uit naar de relatie tussen Yeats en jongere schrijvers. Joan Fitzgerald is auteur van een interessante in het Engels geschreven bijdrage over het op Yeats teruggrijpende vertellen in de ingekaderde verhalen in Flann O’Briens *At Swim-Two-Birds*. Andrea Mariani schrijft over Yeats als bron voor bepaalde beelden en figuren in de poëzie van de Amerikaanse dichter James Merrill, terwijl Barbara Arnett Melchiori het thema „Men and Masks” analyseert in gedichten van Browning, Yeats en de jonge

Ierse dichter Paul Durcan. De voor neerlandici meest belangwekkende bijdrage aan deze derde sectie van de bundel is de in het Italiaans geschreven studie van Jan Hendrik Meter van de relatie tussen Yeats en Adriaan Roland Holst: „Un ‘cugino’ di Yeats: Adriaan Roland Holst”, een studie waarvan een Nederlandse versie beslist niet overbodig zou zijn.

In de zeer grondige en uitvoerige studie van Meter wordt de kwestie van de impact van de Ierse dichter op het werk van Roland Holst weer ter discussie gesteld, nadat ze een tijd lang in de Nederlandse kritiek, o.m. door G. Sötemann, J. v.d. Vegt en S. Kroese, in verhouding tot de keltisch-mythologische inspiratiebronnen als van secundair belang beschouwd werd. Het standpunt van Meter is duidelijk tegengesteld aan dat van de genoemde critici, maar ligt in de lijn van het artikel van Theo D’Haen, „De mythe A. Roland Holst”, verschenen in *Literatuur* 7, 1990. De twee artikelen (die overigens onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan) getuigen van een nieuwe wending in de kritiek rondom Roland Holst en duiden tegelijk aan dat „invloed” niet in de termen van afhankelijkheid gezien kan worden en dat de sporen ervan vaak dieper liggen dan wat tekstueel direct aanwijsbaar is. In de studie van Meter ligt de nadruk dan ook niet op de aanwezigheid van duidelijk herkenbare Yeatsiaanse stilemen (een aanwezigheid waarop Roland Holst overigens zelf als eerste attent heeft gemaakt), maar op de zelfstandige verwerking (assimilatie en transformatie) van motieven, beelden en symbolen van Yeats. Zo wordt o.m. aangetoond hoe Holst door het plaatsen in een nieuwe context van de Yeatsiaanse metaforen van de „zee”, het „schip” en de „harpist” nieuwe betekenissen creëert. Terwijl in *The Shadowy Waters* van Yeats (1907) de symboliek in dienst staat van de thematiek van de tegenstelling tussen de eeuwige en de profane Liefde, verwijzen in een prozatekst van Holst, *Over den dichter Leopold* uit 1926, dezelfde symbolen naar de functie van de dichter t.o.v. de wereld en de samenleving. Ook wanneer Roland Holst op dezelfde mythologische bronnen teruggrijpt als Yeats worden andere accenten gelegd. Waar *The Wanderings of Oisín* van Yeats uit 1889 een hoofdzakelijk ideologisch-epische strekking heeft, is in de uitwerking door Roland Holst van hetzelfde onderwerp in *De klacht van Oisín* uit 1912 de toonzetting, ondanks de vele overeenkomstige motieven, sterk lyrisch. De auteur wijst op een aantal andere voorbeelden van motief-verwantschap, tussen „Herfstdag” en „The falling of the Leaves” en tussen „Oud Lied” en „Een Winteravond” enerzijds en „The White Birds” en „The Shadow Waters” anderzijds, waarbij aangetekend wordt dat de symbolen bij de Nederlandse dichter meer dan bij Yeats gethematiseerd worden en hierdoor onderdelen gaan vormen van een mythologie van de mens en van de wereld. Hieraan zou eventueel toegevoegd kunnen worden dat het Yeatsiaanse motief bij Roland Holst vaak uitgroeit tot een bijna dramatisch-plastische situatie (zie in het bijzonder *Herfstdag*), terwijl ook het lyrisch „ik” vervangen wordt door het persoonlijk voornaamwoord in de derde persoon. Dit is ook weer het geval in het gedicht „De eenzelve” uit 1925 dat door Meter vergeleken wordt met een passage uit Yeats’ „Ego Dominus Tuus”. Zoals bij Yeats komt ook bij Holst het motief van de dubbelganger herhaaldelijk voor (denk vooral aan *De afspraak* uit 1925). Opmerkelijk is echter volgens Meter dat de algemeen gnoseologische strekking, die Yeats aan het motief geeft, bij Holst een onderdeel gaat vormen van diens persoonlijke, existentiële mythe. In dezelfde context als de dubbelganger plaatst zich in het werk van Roland Holst de hele motievencluster rondom Helena van Troie, waar Meter uitvoerig op ingaat. Zoals bij Yeats, waar het motief zijn achtergrond had in zijn liefde en bewondering voor de Ierse nationaliste Maud Gonne,

vindt er bij Roland Holst een correlatie plaats tussen de Keltische figuur van Deidre en de Griekse Helena. Beide zijn ze, zowel in de voorstelling van Yeats als in die van Roland Holst, een soort Erynniën die hun oordeel vellen over de verziekte westerse samenleving. Centraal in deze context zijn in het werk van Holst „Bij het kristal” uit 1925, waarin het Deidre-Helena motief gekoppeld wordt aan het symbool van het kristal, een verband dat in „The Vision” van Yeats ook gelegd wordt, en „Helena’s Inkeer” uit 1918/1943. In dit gedicht, bestaand uit twee delen, zijn motieven uit twee gedichten van Yeats verwerkt, namelijk „No Second Troy” en „When Helen Lived”, beiden uit 1913. De verwerking wordt door Meter beschreven als een transformatie „van het eenvoudige naar het uitgewerkte, van het concrete beeld naar een symbool geladen met betekenis”. De tweede transformatie voltrekt zich vooral in deel twee van het gedicht, dat tijdens de oorlog geschreven werd: Helena keert terug om een tweede Troie over de wereld te laten uitbarsten.

Meter wijdt nog een paragraaf aan de vertalingen door Roland Holst van een aantal gedichten van Yeats, gebundeld in twee gedeeltelijk uiteenlopende edities uit 1955 en 1958. De auteur wijst hier o.m. op het belang van keuze en samenstelling van de bundels, waarbij de volgorde van de gedichten niet chronologisch bepaald wordt, maar door een thematisch organisatie-principe dat Roland Holsts visie op Yeats laat doorschemeren. Op grond van deze thematische organisatie (van de verheerlijking van liefde en schoonheid over het conflict tussen schoonheid en wereld naar culturele crisis en verval en verder naar herbevestiging van de liefde) vormt de reeks vertalingen een interpretatie van Yeats, een meta-tekst dus, die op dezelfde lijn ligt als de kritische stellingname door Holst tot Yeats, die in de laatste paragraaf van het artikel behandeld wordt.

De bundel wordt afgerond met een paar bijdragen over problemen bij het vertalen van Yeats, waaronder een in vertaalkundig opzicht interessant artikel van Jacqueline Risset over Yves Bonnefoy als Yeats-vertaler. Bonnefoy, die in 1989 zijn *Quarante-cinq poèmes de W.B. Yeats* uitgegeven heeft, neemt herhaaldelijk stelling tot het probleem van het vertalen, o.m. in zijn *Entretiens sur la poésie* uit 1981 en in de inleiding tot de Yeats-vertaling. Voor Bonnefoy is vertalen niet „trouw zijn” aan de originele tekst wat een onmogelijkheid zou zijn. Het is ook niet „verder ontwikkelen” of „interpreteren” in de zin van Mechoune, maar veeleer een soort voortzetting of verlenging, die via een circulaire beweging („boucle”) teruggrijpt op de oorsprong van het te vertalen gedicht. Tussen de brontekst en de vertaling ontstaat dan, in de terminologie van Bonnefoy en Risset, een „circulaire dialoog”. Men zou de vraag kunnen stellen in hoeverre dit ideaal van de „circulaire dialoog” daadwerkelijk bereikt wordt in de relatie tussen Yeats en Bonnefoy en — waarom niet? — tussen Yeats en Roland Holst.

U. MUSARRA-SCHRØDER,
ALW.

Katholieke Universiteit Nijmegen.

F.C. TERBORGH, *Schrijverschap in wording*. Brieven van Reijnier Flaes aan Axel Huber. Uitgeverij ‘De Ploeg’, Maarssen, 1995.

Meer dan één adolescent met literaire ambities heeft er wel eens van gedroomd dat zijn dagboek of briefwisseling ooit gepubliceerd zou worden. En meer dan één van hen zal op latere leeftijd gelukkig geweest zijn dat dat niet gebeurd was.